

**Analiza – główne zasady i wyzwania aktualizacji Lokalnych Strategii Rozwoju
przez jednostki samorządu terytorialnego woj. świętokrzyskiego**

ŚIST

Świętokrzyski Instytut
Samorządu Terytorialnego

2020

Narodowy Instytut Wolności
Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego

Sfinansowano przez Narodowy Instytut Wolności - Centrum Rozwoju
Społeczeństwa Obywatelskiego ze środków Programu Rozwoju Organizacji
Obywatelskich na lata 2018 – 2030

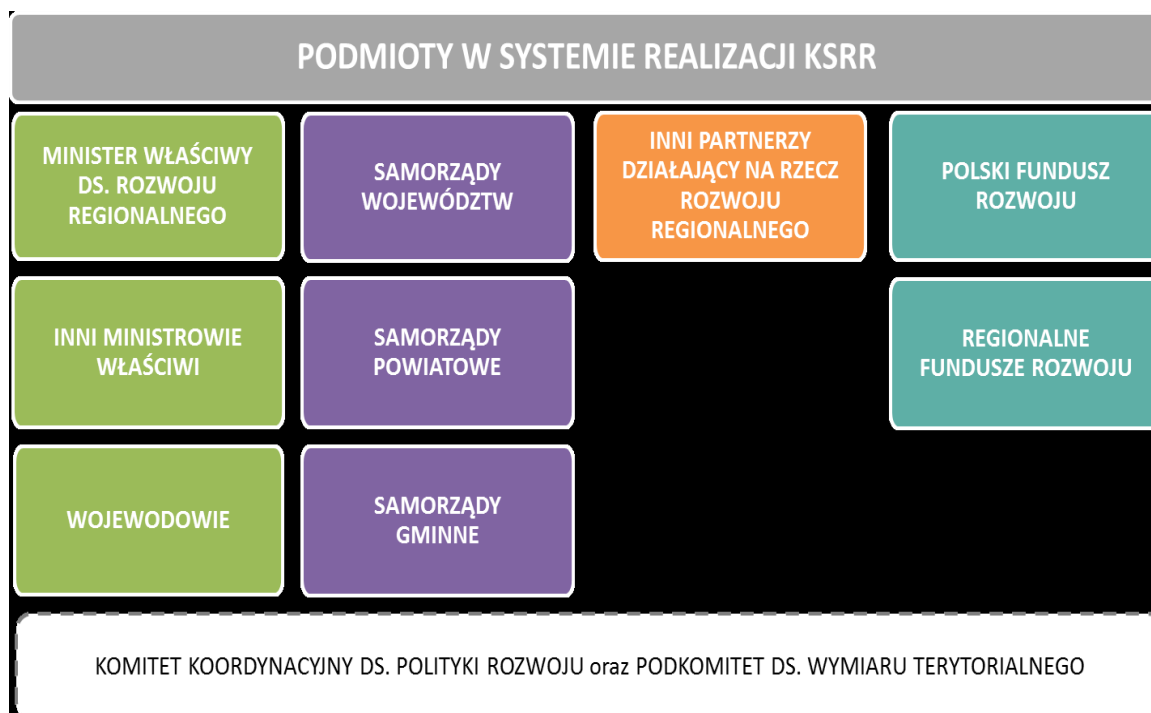
Program Rozwoju
Organizacji
Obywatelskich
na lata 2018–2030
PROO

Wprowadzenie

Biorąc pod uwagę główne zasady i wyzwania aktualizacji Lokalnych Strategii Rozwoju przez jednostki samorządu terytorialnego woj. świętokrzyskiego należy wyraźnie zaznaczyć wielokryterialność i wieloaspektowość tego procesu, ze szczególnym uwzględnieniem:

- regulacji prawnych i aspektów formalnych,
- dostępnych zasad i narzędzi realizacyjnych,
- roli właściwej i trafnej diagnozy sytuacji społeczno-gospodarczej danego samorządu,
- mechanizmów konsultacji społecznych i współpracy ponadlokalnej,
- roli i znaczenia komplementarnych dokumentów strategicznych wyższego rzędu,
- praktycznego wymiaru wdrażania przez świętokrzyskie samorzady lokalnych dokumentów strategicznych, w tym również porozumień terytorialnych.

Analizując wymienione powyżej aspekty w ramach przedmiotowego opracowania zastosowano podejście holistyczne do realizacji zadań polityki regionalnej, zgodnie ze schematem funkcjonalnym w ramach Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030:

Źródło: <https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/>

Zasady aktualizacji dokumentów strategicznych przez JST

Mając na uwadze główne zasady i wyzwania aktualizacji Lokalnych Strategii Rozwoju przez jednostki samorządu terytorialnego woj. świętokrzyskiego należy w pierwszej kolejności ustalić główne regulacje prawne i definicje w tym zakresie. Zgodnie z zapisami w polskim prawie kluczowe dokumenty strategiczne szczebla samorządowego to:

- strategia rozwoju województwa – dokument, o którym mowa w art. 11 ust. 1 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (Dz. U. z 2019 r. poz. 512, 1571 i 1815);
- strategia rozwoju gminy – dokument, o którym mowa w art. 10e ust. 1 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2020 r. poz. 713);
- strategia rozwoju ponadlokalnego – dokument, o którym mowa w art. 10g ust. 1 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym i w 8 art. 12a ust. 1 ustawy z dnia 9 marca 2017 r. o związku metropolitalnym w województwie śląskim (Dz. U. poz. 730).”;

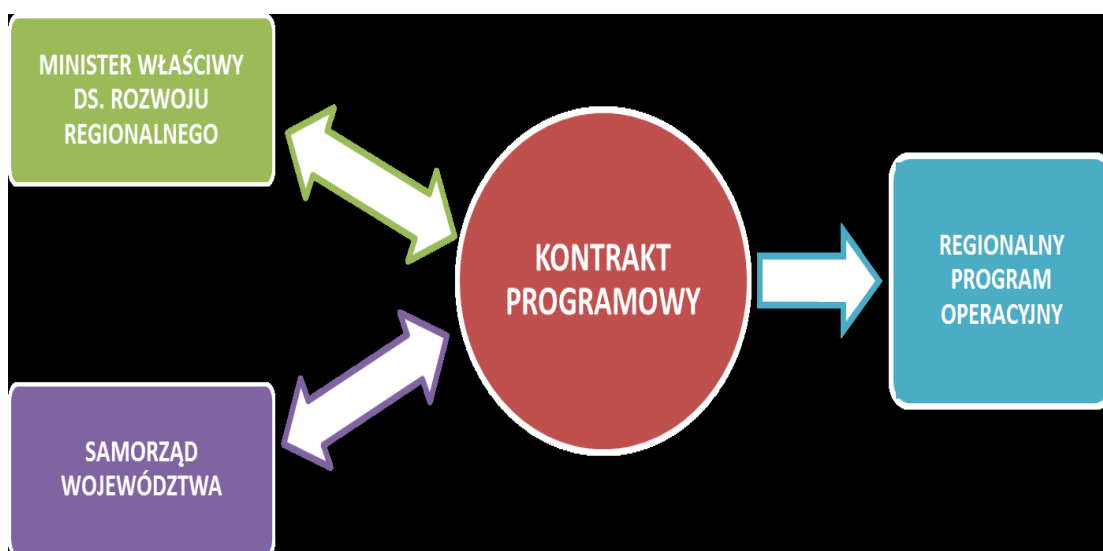
Jednocześnie nowelizacja ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju jesienią br. wprowadziła istotne zmiany na tym obszarze. Dlatego też należy je możliwie szybko uwzględnić w pracach dotyczących strategii i programów rozwoju miast i gmin woj. świętokrzyskiego, przy jednoczesnym skorelowaniu tych dokumentów z wytycznymi i dokumentacją wyższego rzędu, w tym w szczególności Strategią Rozwoju Woj. Świętokrzyskiego 2030+ oraz Regionalną Strategią Innowacji Woj. Świętokrzyskiego. Kluczowe dla właściwego rozpoczęcia przygotowania i aktualizacji lokalnych dokumentów strategicznych przez świętokrzyskie samorzady jest jednoznaczne rozumienie kluczowych pojęć i definicji w tym zakresie, wprowadzonych w polskich ustawodawstwie u progu nowej Perspektywy Finansowej UE 2021-2027 tj.:

- **kontrakt terytorialny** – umowa określająca cele i przedsięwzięcia priorytetowe, które mają istotne znaczenie dla rozwoju kraju oraz wskazanego w niej województwa, oraz sposób ich koordynacji i warunki realizacji, a także dofinansowanie opracowywanych

przez zarząd województwa programów służących realizacji umowy partnerstwa w zakresie polityki spójności na lata 2014–2020;

- **kontrakt programowy** – umowa określająca kierunki i warunki dofinansowania programu służącego realizacji umowy partnerstwa w zakresie polityki spójności, opracowanego przez zarząd województwa, w tym przedsięwzięcia priorytetowe realizowane w tym programie. Poniżej przedstawiono typowy schemat realizacji kontraktu programowego:

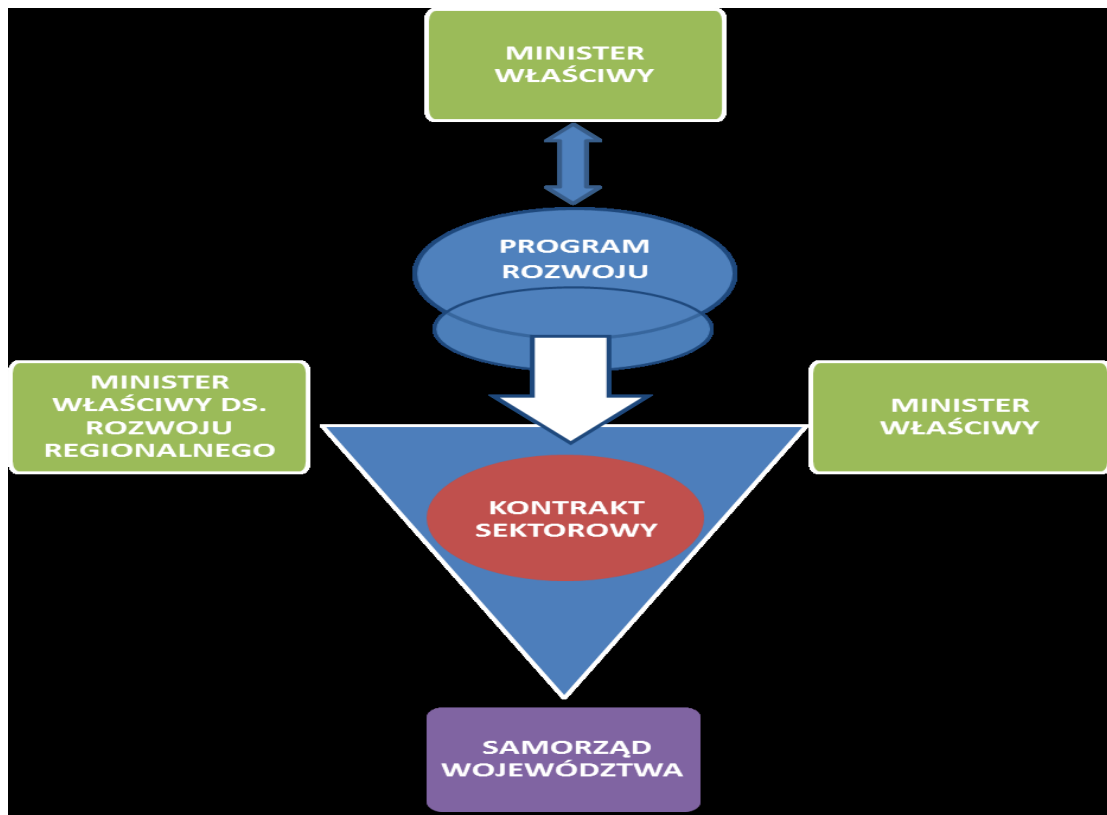

Źródło: <https://www.gov.pl/web/fundusze-regiony/krajowa-strategia-rozwoju-regionalnego>

Przedstawiony powyżej kontrakt programowy będzie kluczowy dla przygotowania i wdrażanie w woj. świętokrzyskim Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2021-2027, a w dłuższej perspektywie dla zasad i alokacji, które będą obowiązywały świętokrzyskie jednostki samorządu terytorialnego w ramach aplikowania i realizacji projektów z tego programu, zarówno w części dotyczącej Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR), jak i w części dotyczącej Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS).

kontrakt sektorowy – umowa określająca sposób realizacji, w tym finansowania, programów rozwoju opracowanych przez właściwych ministrów w zakresie

interwencji ukierunkowanej terytorialnie. Poniżej przedstawiono typowy schemat realizacji kontraktu programowego:

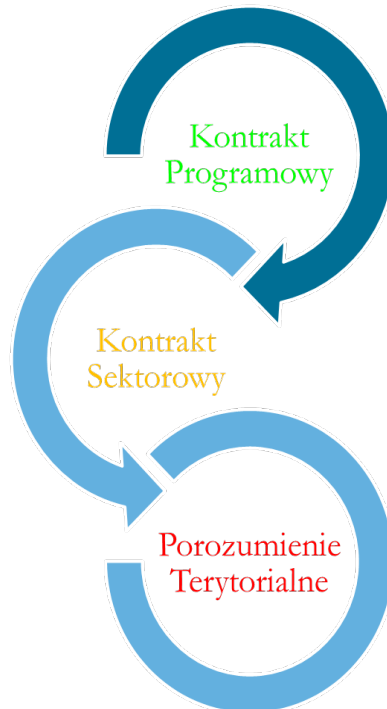

Źródło: <https://www.gov.pl/web/fundusze-regiony/krajowa-strategia-rozwoju-regionalnego>

Przedstawiony powyżej kontrakt sektorowy będzie umożliwiał zagwarantowanie długotrwałego wsparcia strategicznego, w tym finansowego dla kluczowych sektorów w ramach woj. świętokrzyskiego. Przykładowo mogą to być sektory takie jak: branża zbrojeniowa, targowa, metalowo-maszynowa, budowlana, czy też spożywczo-przetwórcza. Kluczowym elementem w tym zakresie będzie strategiczna weryfikacja na poziomie danego świętokrzyskiego samorządu terytorialnego szczebla lokalnego, jakie tego typu branże występują na jego terenie i jak można w tej sytuacji zaplanować komplementarne wsparcie z poziomu lokalnego.

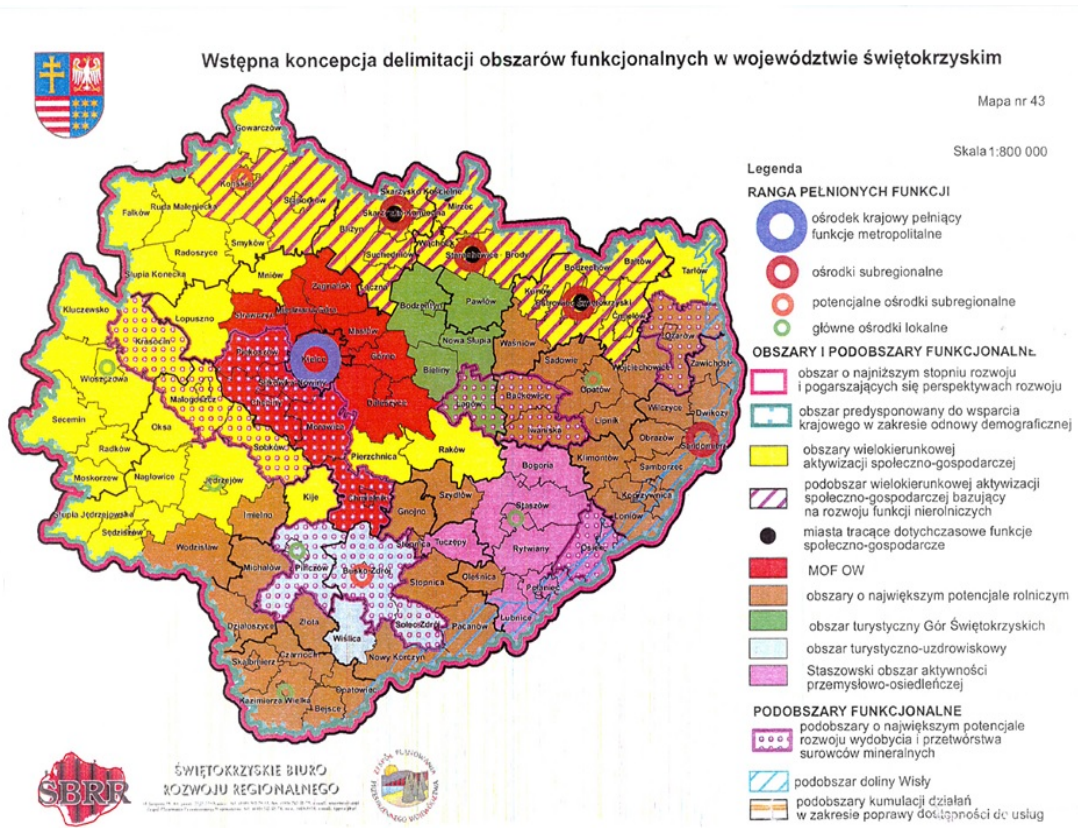
- **porozumienie terytorialne** – umowa określająca w szczególności przedsięwzięcia priorytetowe dla rozwoju danego obszaru objętego tym porozumieniem. Jest to szczególnie perspektywiczne narzędzie, ponieważ umożliwia ponadlokalną współpracę grupy świętokrzyskich samorządów lokalnych w ramach zdefiniowanych

wspólnych wyzwań i planów rozwojowych. Poniżej w formie graficznej przedstawiono zależność sekwencyjną pomiędzy wymienionymi powyżej narzędziami polityki regionalnej:

Źródło: <https://www.gov.pl/web/fundusze-regiony/krajowa-strategia-rozwoju-regionalnego>

- **obszar funkcjonalny** – obszar, na którym występuje względnie wyodrębniający się, intensywny i otwarty system powiązań społecznych, gospodarczych lub przyrodniczych, uwarunkowanych cechami środowiska geograficznego (przyrodniczego i antropogenicznego); szczególnym typem obszaru funkcjonalnego jest miejski obszar funkcjonalny. Wskazana definicja stanowi obecnie jego z kluczowych narzędzi programowania polityki rozwojowej, zarówno na szczeblu krajowych, jak i regionalnym oraz lokalnym. Kluczowy wyróżnik tego narzędzia to jego wielokryterialnych i wieloaspektowość. Delimitacja funkcjonalna danego województwa stanowi główny punkt odniesienia dla programowania rozwoju w lokalnych dokumentach strategicznych polskich samorządów. Poniżej przedstawiono mapę obszarów funkcjonalnych w ramach woj. świętokrzyskiego, które stanowiły podstawę dla kompleksowego zaprogramowania i realizacji polityki rozwoju regionalnego w latach 2014-2020:

Źródło: <https://www.swietokrzyskie.pro/strategia-rozwoju-województwa-swietokrzyskiego-do-roku-2020/>

Powyższa delimitacja stanowiła podstawę do kompleksowego i długofalowego planowania rozwoju przez świętokrzyskie samorządy w Perspektywie Finansowej UE 2021-2027. Zostały zdefiniowane następujące kluczowe obszary funkcjonalne w woj. świętokrzyskim tj. m.in.:

- Miejski Obszar Funkcjonalny w ramach miasta Kielce i gmin ościennych,
- obszar turystyczny Gór Świętokrzyskich
- obszar turystyczno-uzdrowiskowy
- Staszowski obszar aktywności przemysłowo-osiedleńczej,
- miasta tracące dotychczasowe funkcje społeczno-gospodarcze
- obszary o największym potencjale rolniczym.

- **obszar strategicznej interwencji** – określony w strategii rozwoju obszar o zidentyfikowanych lub potencjalnych powiązaniach funkcjonalnych lub o szczególnych warunkach społecznych, gospodarczych lub przestrzennych, decydujących o występowaniu barier rozwoju lub trwałych, możliwych do aktyw-

wania, potencjałów rozwojowych, do którego jest kierowana interwencja publiczna łącząca inwestycje, w szczególności gospodarcze, infrastrukturalne lub w zasoby ludzkie, lub rozwiązania regulacyjne;

Przedstawione powyżej definicje są kluczowe dla właściwego przygotowania Lokalnych Strategii Rozwoju przez świętokrzyskie gminy, miasta i powiaty z pełnym wykorzystaniem całej palety narzędzi polityki regionalnej, w tym w szczególności dywersyfikacji terytorialnej i tematycznej w ramach planowanej interwencji.

Diagnoza jako kluczowy punkt startowy dla dalszego tworzenia Lokalnej Strategii Rozwoju

Należy w tym miejscu przypomnieć, iż profesjonalnie przygotowana diagnoza obecnej sytuacji społeczno-gospodarczej danego świętokrzyskiego samorządu terytorialnego jest warunkiem koniecznym dla sukcesu dalszego programowania i konsultowania zapisów takiego dokumentu. Zgodnie z przyjętą definicją poprzez diagnozę należy rozumieć proces oceny sytuacji społecznej, ekonomicznej i przestrzennej, prowadzony systematycznie przez podmioty prowadzące politykę rozwoju. Bazując na powyższej definicji należy pamiętać, że kompleksowa diagnoza powinna uwzględniać dwa zbiory czynników tj.:

- **Czynniki endogeniczne** – tj. wewnątrz w ramach danego samorządu terytorialnego (gminy, miasta, powiatu) takie jak m.in. demografia, poziom dochodów, rynek pracy, lokalne podmioty gospodarcze, zagospodarowanie przestrzenne, czynniki przyrodnicze i środowiskowe itd.,
- **Czynniki egzogeniczne** – tj. zewnętrzne, funkcjonujące w szerszej skali niż dana jednostka samorządu terytorialnego np. trendy i strumienie demograficzne, sytuacja gospodarcza w szerszej, ponadlokalnej skali itd.

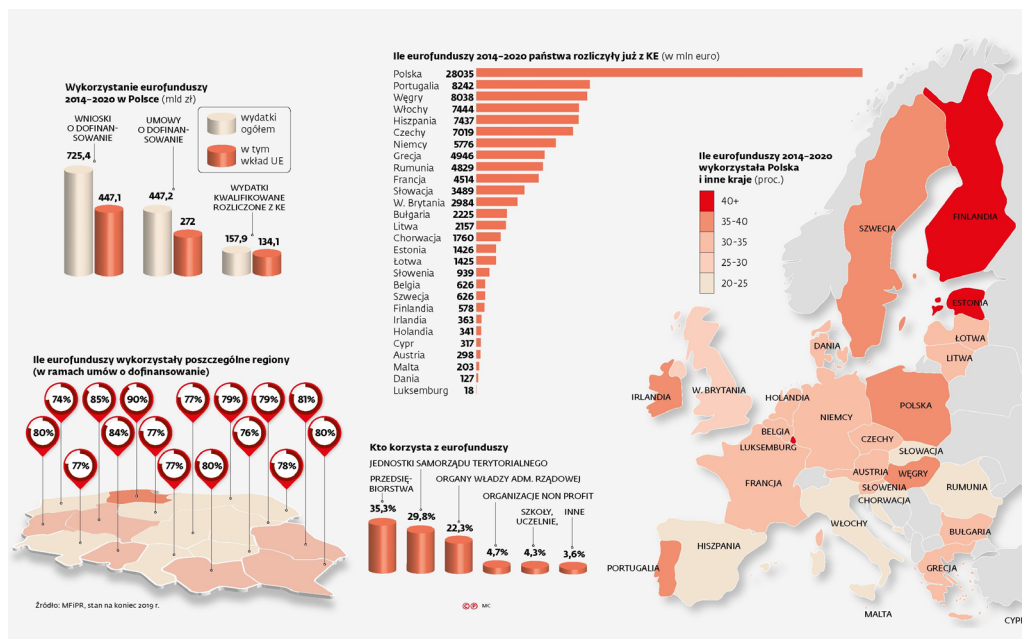
Tego typu kompleksowa diagnoza, łączącej zarówno czynniki endogeniczne, jak i egzogeniczne jest niezbędne samorządowi lokalnemu do dalszych działań tj. m.in.:

- o jest punktem wyjścia do projektów strategii i programów rozwoju,
- o jest podstawą oceny kolejnych etapów realizacji strategii i programów oraz ich aktualizacji,
- o powinna być podstawą dorocznych raportów o stanie gminy,
- o jest również przydatna do sporządzania wniosków aplikacyjnych danej JST do różnego typu programów i funduszy zewnętrznych.

Jednym z kluczowych elementów, które powinny być brane pod uwagę przy sporządzaniu diagnozy przez daną jednostkę samorządu terytorialnego, jest stopień i struktura wykorzystania środków zewnętrznych, w tym w szczególności funduszy unijnych w ramach realizacji dotychczasowych planów rozwojowych gminy, miasta, czy też powiatu. Poniższa grafika przedstawia zakres i tempo wykorzystania środków europejskich w skali całej UE oraz w ramach poszczególnych polskich regionów (stan na XII 2019 r.).

Źródło: <https://www.gov.pl/web/fundusze-regiony/portal-funduszy-europejskich>

Niemniej jednak należy w tym miejscu podkreślić, że kluczowe dla danego samorządu na etapie diagnozy powinno być nie tylko skala i tempo dotychczasowego wykorzystania funduszy unijnych na poziomie lokalnym, lecz przede wszystkim precyzyjna analiza struktury dotychczasowego korzystania z tego typu środków oraz ich efektywności ekonomicznej i społecznej. Jednocześnie należy pamiętać, że diagnoza nie jest bezpośrednią częścią danej

strategii, programu, czy też raportu. Powinna być ona przygotowana jako odrębny dokument, który w formie załącznika może być bardzo cennym uzupełnieniem różnego rodzaju dokumentów strategicznych i planistycznych szczebla lokalnego.

Dany podmiot przygotowujący diagnozę na zlecenie danej jednostki samorządu terytorialnego, po złożeniu stosownego wniosku, otrzymuje od organów administracji rządowej i samorządowej, państwowych i samorządowych jednostek organizacyjnych oraz państwowych i samorządowych osób prawnych informacje zgromadzone w zbiorach danych, ewidencjach i rejestrach; następuje to nieodpłatnie, jeżeli nie powoduje to ich dodatkowego, innego niż samo udostępnienie, obciążenia.

Diagnoza i ewaluacja w kontekście przygotowania dokumentów strategicznych szczebla lokalnego

Należy pamiętać, iż zgodnie z obecnymi rozwiązaniami prawnymi i praktycznymi rekomendacjami, dany podmiot, opracowujący strategiczny dokument, przygotowuje diagnozę sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej w zakresie odpowiednim do zakresu dokumentu, zaś w treści samego dokumentu (strategii rozwoju, polityki publicznej, programu) wskazuje jedynie wnioski, które z przygotowanej diagnozy wynikają. Kompleksowa diagnoza powinna uwzględniać również zidentyfikowane obszary funkcjonalne w ramach danego świętokrzyskiego samorządu i jego otoczenia, w tym również miejskie obszary funkcjonalne, o ile jest to zasadne w kontekście zakresu opracowywanego dokumentu. Diagnoza powinna być sporządzana przed przystąpieniem do opracowania właściwego już dokumentu strategicznego, typu Strategia Rozwoju Lokalnego. Należy jednak zaznaczyć, że nie jest to nowy wymóg. Do tej pory diagnoza stanowiła najczęściej integralną i bardzo obszerną część strategii rozwoju lub też programów i była, obok części programowej, przedmiotem uchwały przyjmującej strategię lub program. Zgodnie z nową konstrukcją dokumentów przyjętą w Polsce roku bieżącym, ich elementem będą jedynie wnioski z diagnozy i tym samym uchwaleniu będzie podlegać jedynie część kierunkowa i operacyjna, stanowiąca sedno strategii rozwoju, polityk publicznych oraz programów. W znowelizowanej ustawie o zasadach prowadzenia polityki rozwoju przewidziano

możliwość bezpłatnego pozyskiwania informacji i danych - niezbędnych do przygotowania diagnozy stanowiącej podstawę dla programowania polityki rozwoju na różnych poziomach zarządzania. Pozyskiwanie informacji dostępnych w zbiorach danych, ewidencjach i rejestrach odbywać się będzie z uwzględnieniem przepisów o ponownym wykorzystywaniu informacji sektora publicznego oraz o ochronie danych osobowych. Nie może również wprowadzać dodatkowych, innych niż związanych z faktem udostępnienia informacji, obciążeń dla jednostek, które je posiadają.

Jednocześnie w ramach obecnych regulacji prawnych doprecyzowano zakres ewaluacji strategii rozwoju. Skuteczność i efektywność mogą być badane tylko ex post, zatem należy w tym miejscu jasno podkreślić, że chodzi o przewidywaną skuteczność i efektywność programowanego rozwoju danej świętokrzyskiej gminy lub powiatu. Skuteczność to kryterium oceniające stopień wypełnienia celu interwencji, efektywność mierzy stopień realizacji celu w odniesieniu do kosztów finansowych. Trafność natomiast jest kryterium oceny stosowanym w ewaluacjach ex ante (uprzednich) i służy ocenie, w jakim stopniu projektowane interwencje mają szansę wypełnić cel.

Mając na uwadze powyższe regulacje i rekomendowane praktyki warto rozważyć, na poziomie danej jednostki samorządu terytorialnego, zorganizowanie lokalnego, stałego i systematycznego procesu diagnozowania sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej gminy, miasta lub powiatu, gdyż wnioski z diagnozy będą potrzebne nie tylko do nowych dokumentów strategicznych i/lub programowych, ale także do systematycznej oceny ich realizacji, projektów ich aktualizacji, a ponadto do dorocznych raportów o stanie tejże analizowanej jednostki samorządu terytorialnego. W wielu świętokrzyskich samorządach, szczególnie tych o większej skali (np. miastach na prawach powiatu) istnieją wydzielone komórki organizacyjne, zajmujące się prowadzeniem polityki rozwoju. W innych świętokrzyskich samorządach, które w tym zakresie opierają się na współpracy z podmiotami zewnętrznymi, warto, by przynajmniej jedna osoba miała kompetencje do organizowania procesu diagnozowania stanu miasta.

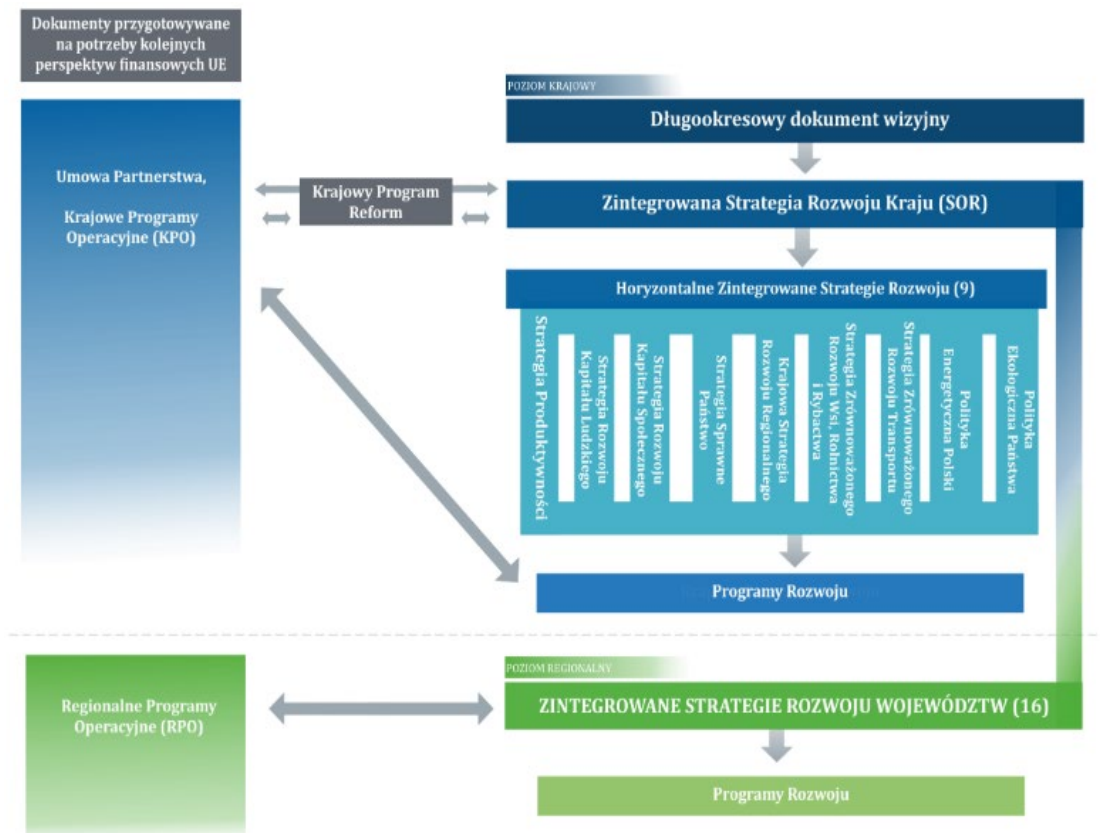
Programowanie rozwoju w ramach lokalnych dokumentów strategicznych, z uwzględnieniem strategii i wytycznych wyższego rzędu

Krytyczne znaczenie dla powodzenia wdrażania każdego strategicznego dokumentu rozwojowego na poziomie pojedynczego świętokrzyskiego samorządu jest pełna zgodność i komplementarność zapisów tego opracowania z dokumentami wyższego rzędu tj. w szczególności:

- dokumentami strategicznymi Unii Europejskiej, szczególnie w zakresie środków i programów pomocowych,
- dokumentami polskiego szczebla centralnego (rządowego), szczególnie w zakresie planów i reform społeczno-gospodarczych (m.in. Strategia Odpowiedzialnego Rozwoju, Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030)
- dokumentami szczebla regionalnego (wojewódzkiego), szczególnie w zakresie planowanych inwestycji i działań rozwojowych (Strategia Rozwoju Województwa, Regionalna Strategia Innowacji).

Poniżej przedstawiono schemat kluczowych dokumentów strategicznych w ujęciu ich wzajemnej komplementarności:

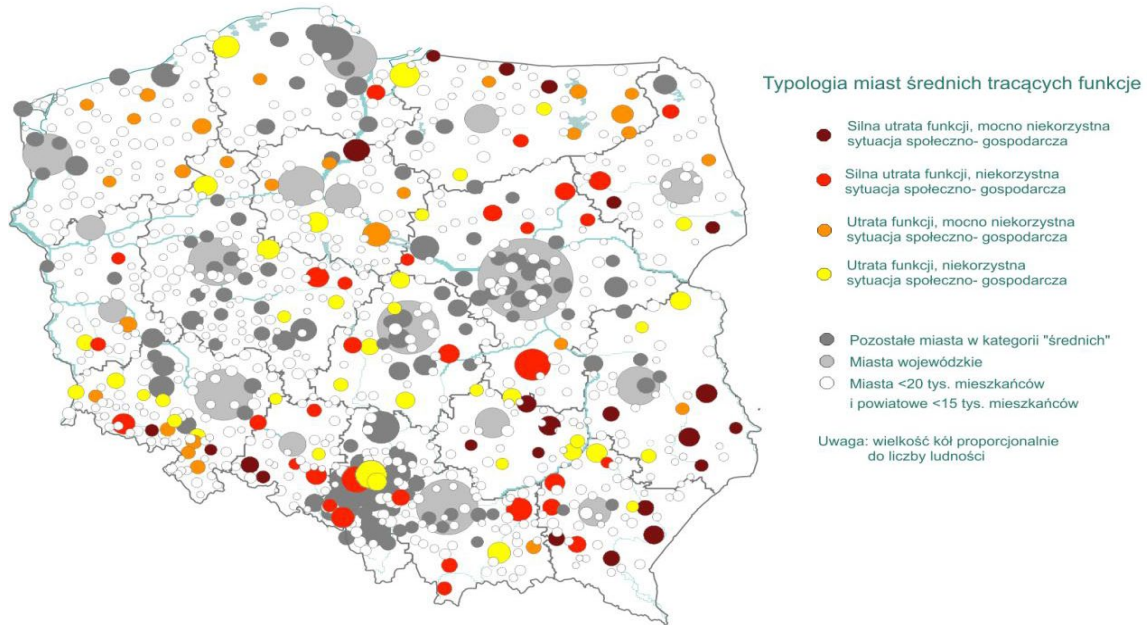
Źródło: <https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/>

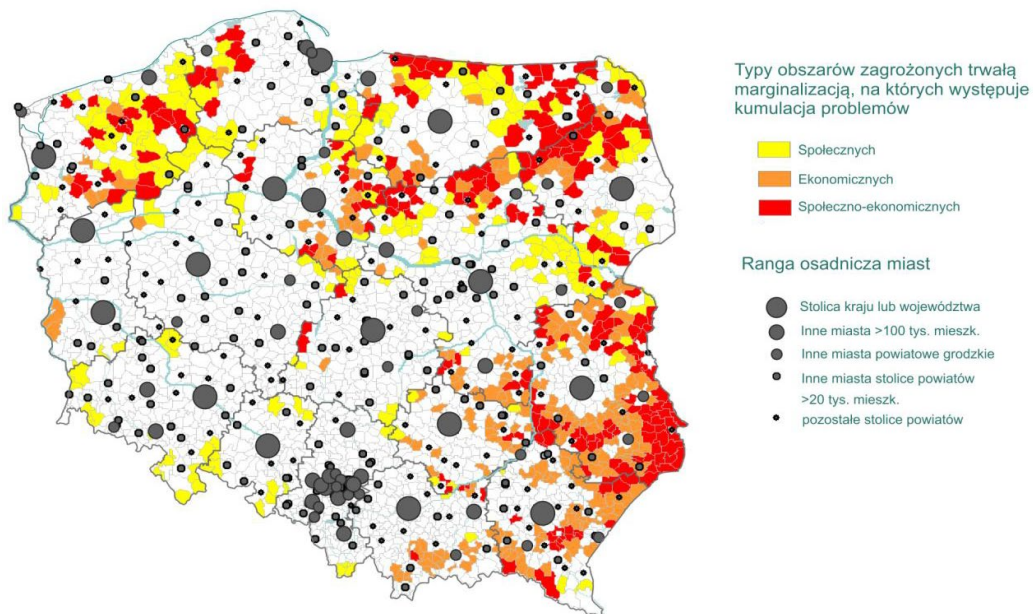
Przykładowo w Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030 (KSRR 2030) zdefiniowano kluczowe obszary, wymagające szczególnego wsparcia tj.

- miasta średnie, tracące swoje funkcje społeczno-gospodarcze,

Źródło: Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju, s.177 (Rysunek 11), 2017 r.

- obszary zagrożone trwałą marginalizacją społeczną i/lub ekonomiczną

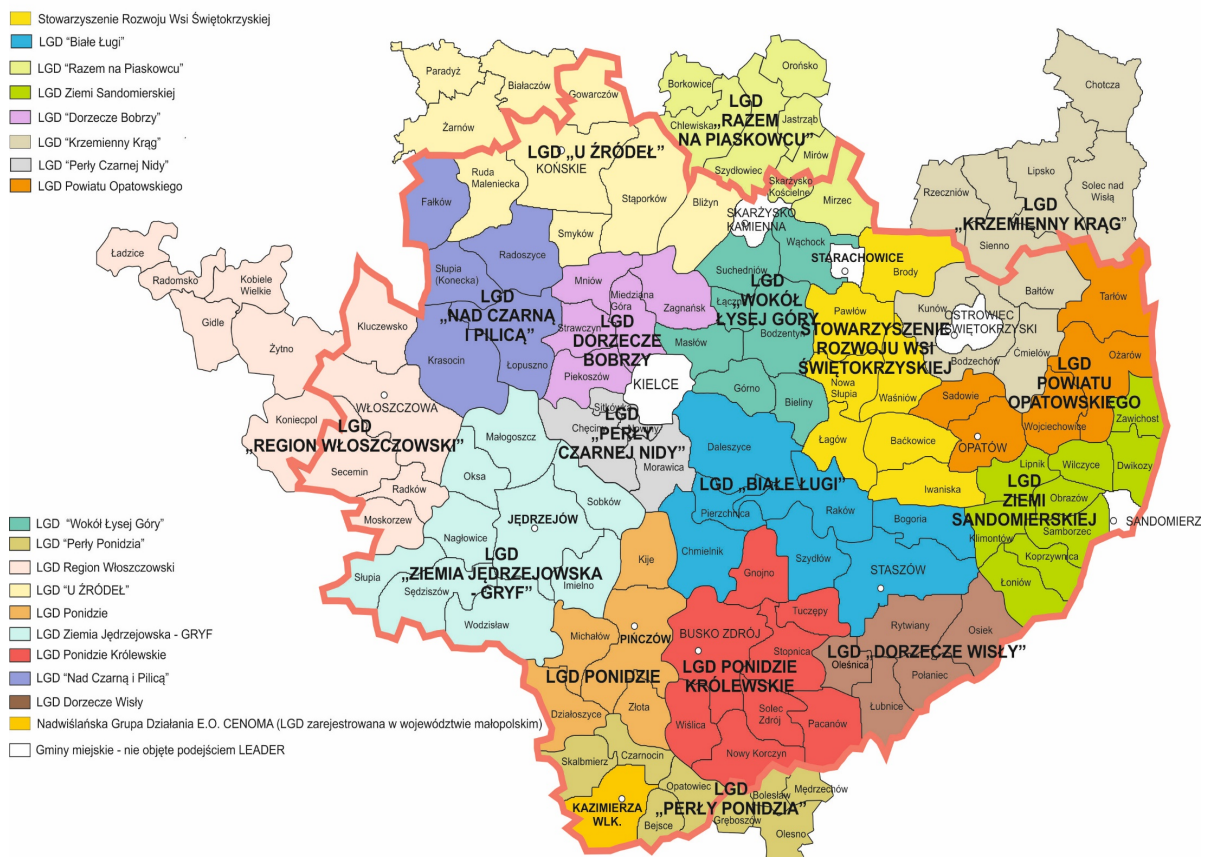
Źródło: Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju, s.179 (Rysunek 12), 2017 r.

Komplementarne ujęcie i rozwinięcie tego typu zapisów dotyczących danego konkretnego świętokrzyskiego samorządu terytorialnego jest niezbędne w celu przygotowania prawidłowego dokumentu strategicznego na poziomie lokalnym oraz następnie skuteczne ubiegania się o różnego rodzaju zewnętrzne środki pomocowe na inwestycje i rozwój.

Konsultacje lokalnych dokumentów strategicznych i współpraca ponadlokalna

Projekt strategii rozwoju danego samorządu lokalnego szczebla gminnego, czy też powiatowego, a także strategii rozwoju ponadlokalnego ma obowiązek podlegać szerokim konsultacjom w szczególności z: sąsiednimi gminami i ich związkami, lokalnymi partnerami społecznymi i gospodarczymi oraz mieszkańcami gmin. Typowym przykładem takich strategii ponadlokalnych są dokumenty wypracowane wspólnie przez grupy gmin i ich partnerów społeczno-gospodarczych w Regionie Świętokrzyskim w ramach tzw. Lokalnych Grup Działania (LGD) – patrz poniższe zestawienie:

Mapa LGD w woj. świętokrzyskim

Źródło: <https://www.swietokrzyskie.pro/category/urząd-marszalkowski/programy-i-projekty-unijne/>

Rozwinięciem współpracy w ramach grupy świętokrzyskich samorządów jest tzw. Porozumienie Terytorialne, które stanowi znany mechanizm polityki rozwoju regionalnego. Porozumienie terytorialne, zgodnie z nowelizacją ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju, może być zawierane przez:

- 1) zarząd województwa z jednostkami samorządu terytorialnego z obszaru tego województwa lub ich związkami, porozumieniami lub stowarzyszeniami, realizującymi zadania w zakresie polityki rozwoju wynikające ze strategii rozwoju województwa;
- 2) ministra właściwego do spraw rozwoju regionalnego, a także właściwego ministra, jeżeli zakres porozumienia terytorialnego tego wymaga, z gminą lub powiatem, lub ich związkami, porozumieniami lub stowarzyszeniami, w przypadku gdy jego zasadność wynika z krajowej strategii rozwoju regionalnego;
- 3) jednostki samorządu terytorialnego realizujące zadania w zakresie polityki rozwoju wynikające ze strategii rozwoju ponadlokalnego albo strategii rozwoju gmin objętych tym porozumieniem.

Opisywane porozumienie terytorialne określa w szczególności przedsięwzięcia priorytetowe dla rozwoju danego obszaru zgodne z celami wynikającymi ze strategii rozwoju, w tym przewidywane źródła ich finansowania.

Projekt porozumienia terytorialnego przygotowuje odpowiednio:

- 1) zarząd województwa;
- 2) minister właściwy do spraw rozwoju regionalnego samodzielnie albo we współpracy z właściwym ministrem, jeżeli zakres porozumienia terytorialnego tego wymaga;

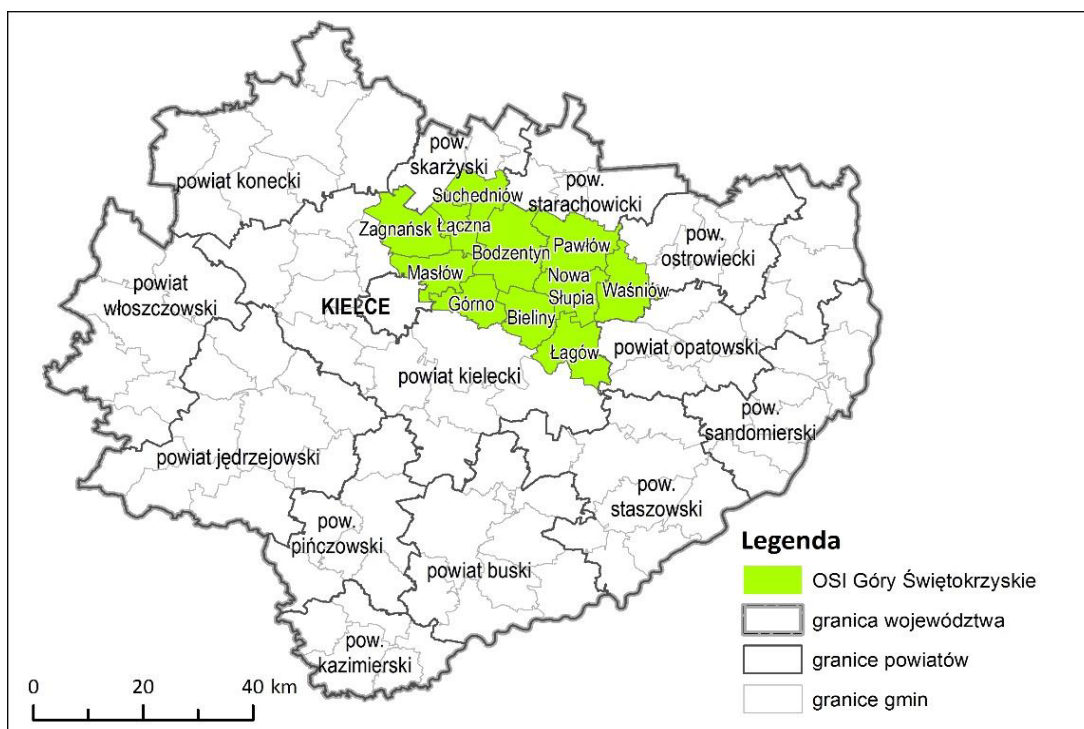

3) wójt (burmistrz, prezydent miasta), zarząd powiatu albo organ wykonawczy związku, porozumienia międzygminnego albo stowarzyszenia, który jest inicjatorem porozumienia terytorialnego.

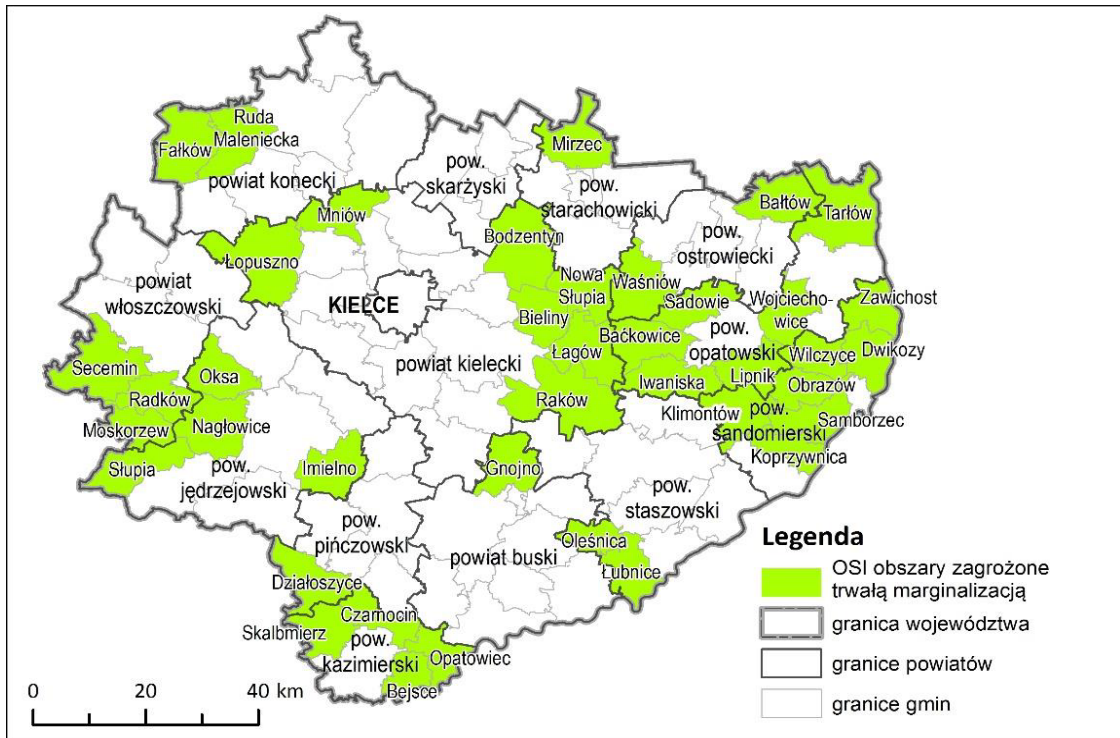
Należy w tym miejscu podkreślić, że projekt porozumienia terytorialnego negocjują podmioty wskazane w projekcie jako strony porozumienia. W negocjacjach, na wniosek którejkolwiek ze stron porozumienia terytorialnego, może uczestniczyć przedstawiciel zarządu województwa. O zawartym porozumieniu terytorialnym inicjator tego porozumienia informuje właściwy zarząd województwa lub zarząd powiatu, o ile nie są one stroną porozumienia. Dobrą podstawą do zawierania porozumień terytorialnych mogą być tzw. Obszary Strategicznej Interwencji (OSI), zdefiniowane w projekcie Strategii Rozwoju Woj. Świętokrzyskiego 2030+, tj. w szczególności:

➤ Osi Góry Świętokrzyskie

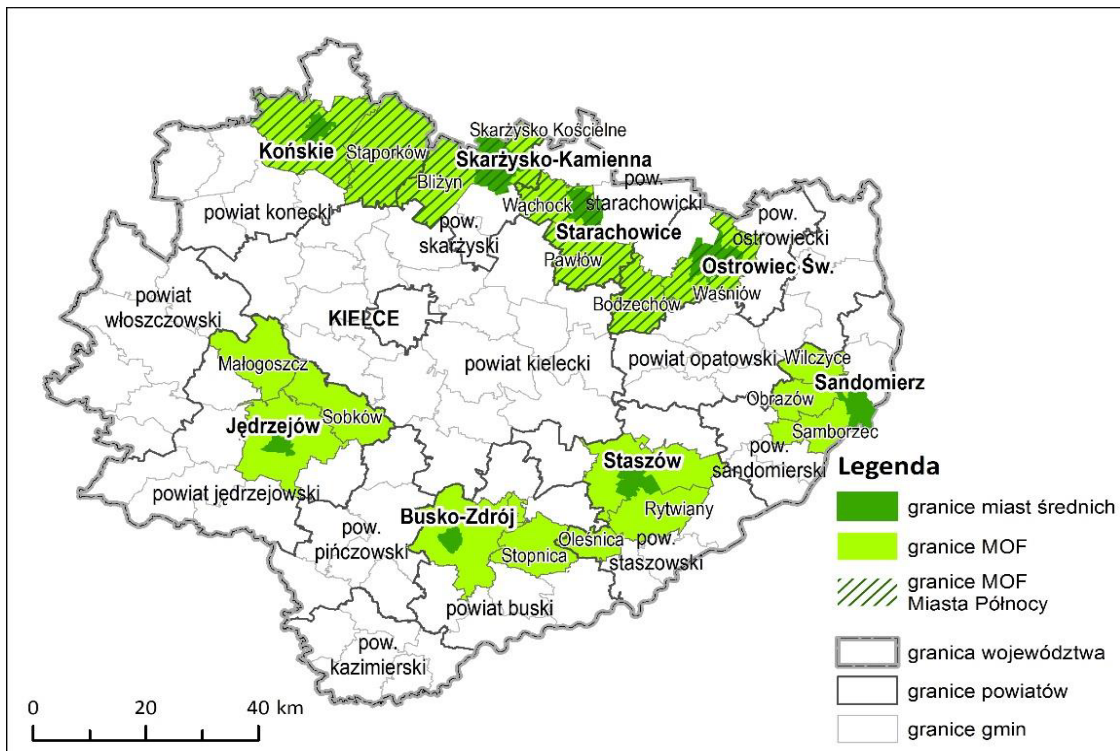

Źródło: <https://www.swietokrzyskie.pro/category/urząd-marszalkowski/strategie-programy-projekty/strategie/>

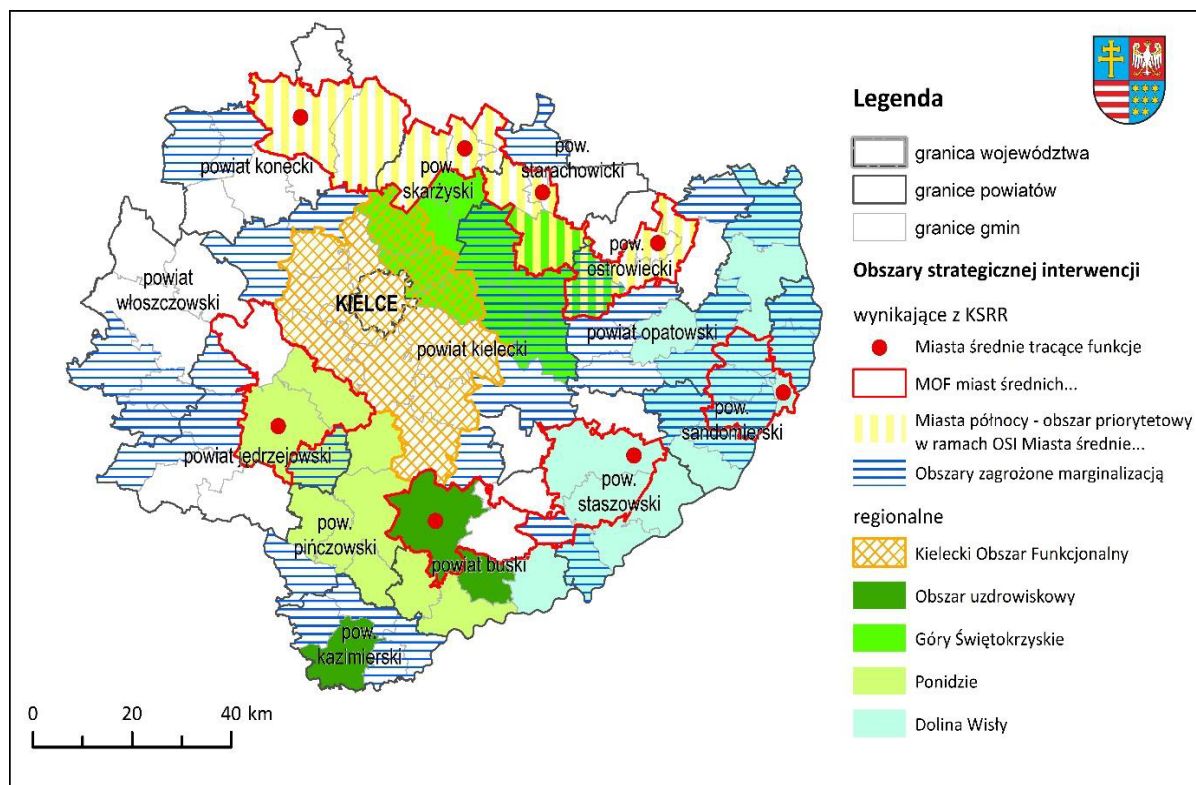
➤ Osi obszary zagrożone trwałą marginalizacją

➤ Miejskie Obszary Funkcjonalne

Poniżej przedstawiono w ujęciu całościowym wszystkie Obszary Strategicznej Interwencji, zdefiniowane w ramach woj. świętokrzyskiego w procesie przygotowań do aktualizacji Strategii Rozwoju Woj. Świętokrzyskiego 2030+ oraz programowania zasad wdrażania na poziomie regionalnym Funduszy Europejskich 2021-2027:

Przedstawione powyżej wszystkie Obszary Strategicznej Interwencji, zdefiniowane w ramach woj. świętokrzyskiego stanowią kluczowy i optymalny punkt wyjścia dla świętokrzyskich samorządów w kontekście możliwych do zawarcia różnego rodzaju i formatu porozumień terytorialnych.

Należy w tym miejscu przypomnieć, iż porozumienie terytorialne grupy samorządów ma służyć przede wszystkim uzgadnianiu interwencji istotnych z punktu widzenia społeczności lokalnych (danej gminy, kilku gmin lub powiatu). Stronami porozumienia terytorialnego może więc być zarząd województwa i przedstawiciele jednostek samorządu terytorialnego znajdujących się na terenie danego województwa (gmin, powiatów, związków i porozumień międzygminnych lub stowarzyszeń). Porozumienie zawierają w imieniu samorządów terytorialnych odpowiednie organy wykonawcze poszczególnych jednostek samorządu terytorialnego albo organy związków, porozumień międzygminnych lub też

stowarzyszeń. Zakłada się również możliwość zawierania porozumienia terytorialnego z przedstawicielami samorządu lokalnego przez ministra właściwego do spraw rozwoju regionalnego w przypadku, gdy uzasadnia to zakres interwencji wskazany w krajowej strategii rozwoju regionalnego. Porozumienie terytorialne może być zawierane także między lokalnymi jednostkami samorządu terytorialnego, bez udziału ministra czy zarządu województwa, nakierowane na identyfikację wspólnych celów rozwojowych, jak również definiowanie wspólnych problemów i wskazywanie sposobów ich rozwiązania. Zarząd województwa może uczestniczyć jako strona lub jako organ opiniodawczy w każdym z wymienionych rodzajów porozumienia terytorialnego.

Bardzo pozytywnym przykładem porozumienia terytorialnego, które bardzo dynamicznie rozwija swoją ponad lokalną współpracę jest Związek Gmin Gór Świętokrzyskich, który obecnie wraz ze swoimi partnerami społeczno-gospodarczymi intensywnie pracuje nad wspólną, ponadlokalną Strategią Rozwoju Gmin Gór Świętokrzyskich.

Źródło: <https://e-bodzentyn.pl/strona-glowna/aktualnosci/1325-strategia-rozwoju-gor-swietokrzyskich-zaprezentowana>

Podsumowanie

Każda kompleksowa i długofalowa Lokalna Strategia Rozwoju świętokrzyskiego samorządu lokalnego powinna uwzględniać jednocześnie: kluczowe wnioski z diagnozy oraz zapisy i priorytety dokumentów strategicznych wyższego rzędu (unijnych, rządowych i regionalnych). Jednocześnie kluczowym rdzeniem każdej tego typu lokalnej strategii powinno być właściwe zdefiniowanie własnych, lokalnych priorytetów rozwojowych oraz planowanych działań inwestycyjnych. Dodatkowo tego typu lokalny dokument strategiczny powinien stanowić nie końcowe, a pierwsze, kluczowe ogniwo w sekwencji działań i mechanizmów pozwalających świętokrzyskiemu samorządowi lokalnemu na pełne i optymalne skorzystanie z dostępnych szans i funduszy rozwojowych, szczególnie w ramach Perspektywy Finansowej UE 2021-2027, zgodnie z poniższym schematem:

Źródło: <https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/>